

Een multimediale hoek in de kleuterklas

Digitale media zijn uit leefomgeving van de leerlingen niet meer weg te denken. Onderzoekers van de KHLeuven bestudeerden het gebruik van een multimedia setting in de kleuterklas. Ze gingen na welke creatieve processen er optreden in dergelijke setting en hoe kleuters hun talenten er ontwikkelen. We spreken erover met onderzoeker Greet Decin, pedagogisch begeleider Gerda De Backer en Caroline Boermans, directeur ad interim in de Klim in Gent.

Greet Decin is onderzoeker bij de KHLeuven.

Wat zijn jullie met dit praktijkgericht onderzoek nagegaan?

We hadden met dit project drie doelen voor ogen. We wilden nagaan hoe de multimediale geletterdheid bij kleuters (3 tot 5 jaar) gestimuleerd kan worden, of het gebruik van multimedia invloed heeft op diverse vaardigheden bij kleuters, en als laatste of het extra kansen bood aan kinderen die in zichzelf gekeerd zijn of andere gedragsproblemen vertonen.

Hoe ziet een omgeving eruit waarin jonge kinderen gestimuleerd worden om te werken aan mediageletterdheid?

We moeten eerst nadenken over het doel van het inzetten van nieuwe media in een kleuterschool. Als maatschappij staan we voor de uitdaging om jonge mensen te laten uitgroeien tot mediawijze volwassenen. Omdat die nieuwe media niet meer weg te denken zijn uit de wereld van het jonge kind, dienen ook kleuteronderwijzers er werk van te maken: jonge kinderen moeten leren bewust en kritisch om te gaan met beeld en geluid, met de nieuwe media.

Dat vraagt een stapsgewijze aanpak: eerst leren we jonge kinderen gericht kijken en luisteren (bv. echt naar details kijken, soms al eens gebruik makend van een zelfgemaakte bril of verrekijker). Daarna kunnen we de meer technische materialen (zoals fototoestel, videocamera, dictafon) aanbieden om dat gericht kijken te ondersteunen, om in de wereld geluiden en beelden te ontdekken en zelf vast te leggen. In een laatste fase help je kleuters om kritisch te reflecteren op de

gemaakte beelden en geluiden. Dat doen ze door samen te luisteren en te kijken naar elkaars idee en interpretatie.

We zien dus een stapsgewijs proces waar audiovisuele middelen bij jonge kinderen ingezet worden als middel om de wereld te verkennen. Het technische aspect van de audiovisuele materialen is geen prioriteit. Het is geen doel op zich. De nadruk ligt op het creatieve proces waardoor kinderen geholpen worden om actieve en bewuste deelnemers in media te worden.

Om dus alle kinderen de kans te geven om uit te groeien tot mediawijze volwassenen, moet het kleuteronderwijs alle kleuters kansen geven om met die nieuwe media te experimenteren en zo te groeien in kritisch kijken en luisteren.

Het is dan ook zinvol om een hoek in de kleuterklas in te richten waar kinderen zelfstandig een aantal audiovisuele apparaten en hun mogelijkheden kunnen ontdekken. We denken daarbij aan een dictafon, videocamera, fototoestel, cd-speler (met headset), tablet, maar ook materialen waarmee geluid gemaakt kan worden (bv. een geluidenkoffer, maar dan zonder muziekinstrumenten of muziek) of niet-digitale kijkmaterialen (een kijkkoffer).

Bouw die hoek stapsgewijs uit en geef kleuters de tijd om te ontdekken en de mogelijkheden van alle materialen te ervaren. De hoek is best rustig gelegen zodat de kleuters zich kunnen concentreren op kijken en luisteren, en minder gestoord worden door omgevingsgeluiden.

Hoe draagt multimedia bij tot de persoonlijke ontwikkeling van kleuters?

We hebben onze multimedia-hoek uitgeprobeerd in een klassetting. Daarbij observeerden we een aantal competenties van kleuters. We merkten dat de kinderen gestimuleerd werden om goed te luiste-

ren, gewaar te worden, te ontdekken, dingen vast te stellen en te communiceren. Ook al waren de kleuters nog vrij jong, ze gingen handig om met de audiovisuele materialen. De onderzoeksgegevens vertellen ons ook dat gemiddeld gezien de creativiteit van de kinderen stijgt wanneer zij gebruik konden maken van multimedia om hun wereld te verkennen. Kinderen met gedragsproblemen waren meer betrokken omdat ze de audiovisuele media zelf mochten gebruiken.

Hoe kun je er als leerkracht voor zorgen dat kinderen ook effectief iets leren uit het gebruik van multimedia?

Het is belangrijk om de kinderen in een actieve rol te zetten en ze zelf beelden en geluiden te laten maken. Te vaak worden kinderen in de passieve rol van consument geduwd (bv. een film bekijken), in plaats van hen actieve producenten te maken van beelden en geluiden.

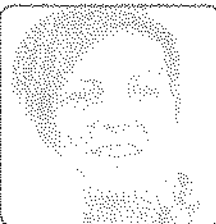
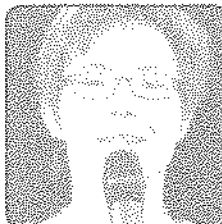
Juist door zelf bewust beeld- en geluidsopnames te maken leert men om er kritisch tegenover te staan. In een reflectiemoment kun je bijvoorbeeld ook de kleuters laten stilstaan bij de verschillen tussen de echte wereld, en de beelden en geluiden van die wereld die zij maakten. Je reflecteert en blikt als het ware samen met de kleuters terug. Zo leer je de kinderen de eerste stappen van kritisch denken. Die reflectie kan dan weer een aanzet zijn om opnieuw aan de slag te gaan.

MEER INFO

Decin, G., Mazarese, C., Vanuytven, N. en Buysse, L., *Multimedia in preschool: an additional opportunity towards equal opportunities in education*, KHLeuven, departement Lerarenop-leiding, 2014

Caroline Boermans is directeur ad interim van de vrije basisschool Klim in Gent.

Hoe word je volgens jou een multimediatijke school?

Het is eerst en vooral belangrijk om open te staan voor allerlei media en die vanaf het kleuteronderwijs aan te bieden. Als school kun je er best ook voor zorgen dat je team van leerkrachten ervan overtuigd is en ermee aan de slag wil gaan. Door leerkrachten de mogelijkheid te bieden zich te professionaliseren, zullen ze steeds meer kansen zien om gebruik te maken van media in de klas. Het is immers geen concept dat op zich staat. Media moeten geïntegreerd aan bod komen in andere activiteiten.

Een school heeft natuurlijk budget nodig om materiaal aan te kopen. We stellen vast dat we te weinig budget hebben. Fototoestellen, camera's, computers, dictafoons, printers ... kosten allemaal geld en zijn ook snel verouderd. Maar je hebt ze wel nodig om kinderen kansen te bieden om mediageletterd te worden.

Hoe gebruiken jullie multimedia op school en dan meer specifiek in de kleuterklas? In onze kleuterklassen gebruiken we multimedia op verschillende manieren. In alle kleuterklassen zijn computers en laptops aanwezig vanaf de peuterklas tot in de derde kleuterklas. We werken ook met *Fundels*. Dat zijn digitale prentenboeken waar kinderen heel interactief mee bezig kunnen zijn. We proberen ze zelf actief aan de slag te laten gaan. Onze kleuters kunnen filmpjes maken en zelf dingen creëren. Er zijn in de klassen dictafoontjes aanwezig die de kleuters kunnen gebruiken in de hoeken. Op die manier kunnen ze zelfverzonnen verhalen inspreken en opnieuw beluisteren of aan andere kinderen laten horen. Ze kunnen de dictafoons ook gebruiken in hun fantasiespel in de hoeken. Door zo'n dingen aan te bieden, bevorderen we ook de gesproken taal. Vooral kleuters die minder spreekdurf hebben - omdat ze

anderstalig zijn bijvoorbeeld - gebruiken op die momenten meer taal. Er is een ongedwongen sfeer. Ze zijn op een spontane manier met taal bezig. Het is ook een zeer goed moment voor de leerkracht om zo de taal bij de kleuters te kunnen observeren.

Een heel mooi voorbeeld van het multimedia gebruik op school kwam tot uiting in een project dat we onlangs uitwerkten. De derde kleuterklas had daarvoor een verhaal verzonden. Samen met de peuterklas hebben ze dat nagespeeld met Playmobil poppetjes en daar foto's van genomen. Die hebben ze uiteindelijk allemaal aan elkaar geplakt om er een filmpje van te maken.

Veel van onze leerkrachten maken gebruik van een blog. Daarop zetten ze allerlei foto's en tekstjes van wat ze doen in de klas. Op die manier kunnen ouders thuis samen met hun kleuter het schoolleven doorlopen. Het stimuleert de kleuters te vertellen over wat ze meemaakten.

Hoe ziet het mediabeleid er op jullie school uit?

Wij hebben twee ICT-coördinatoren op onze school. Zij deden vroeger vooral de technische ondersteuning. Nu onderhouden ze ook de leerlingensite van onze school. Ze zorgen voor spelletjes voor alle leeftijden (van kleuter- tot lager onderwijs). Ze beluisteren de vragen van leerkrachten en helpen hen op weg rond multimedia in de klassen. De leerkrachten kunnen aan hen ook ondersteuning vragen om met multimedia (bijvoorbeeld camera's) aan de slag te gaan. Ze kunnen de leerkracht dan komen bijstaan in de klas. Echt samen uitwerken van activiteiten doen ze nog niet. We zijn daarin nog zoekende. Dat kan misschien wel een verrijking zijn naar de toekomst toe. Het is ook een opdracht van de ICT-coördinatoren om informatie te delen zodat de collega's ook steeds meer mediageletterd

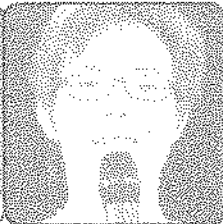
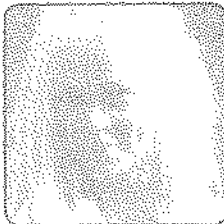
worden. Tijdens de laatste personeelsvergadering werden de leerkrachten geïnformeerd over de uitbreidingen van *Fundels*.

Naar nascholing toe is het van belang dat leerkrachten een aanbod krijgen dat heel specifiek gaat over hoe je met die media in het kleuteronderwijs aan de slag kunt gaan. Hoe werk je concreet zo'n hoek uit? Welke kansen biedt een activiteit of belangstellingscentrum om daarin multimedia te betrekken?

Het onderzoek geeft aan dat het gebruik van multimedia voordelig kan zijn voor de creativiteit van kleuters. Hebben jullie daar zicht op?

Je merkt zeker dat het inbrengen van multimedia in andere hoeken de creativiteit kan verhogen. De dramahoek kan heel rijk worden door het toevoegen van camera's. Als kleuters dramatisch spel spelen in de poppenhoek of dramahoek, wordt hun betrokkenheid sterk verhoogd als ze zelf foto's kunnen maken. Ze verkleeden zich voor een fotosessie. Een kleuter wordt de fotograaf die de leiding neemt. Tijdens zulke momenten zie je sterk de geïntegreerde aanpak tussen bijvoorbeeld muzisch bezig zijn en multimedia in de kleuterklas. Op zulke spelmomenten gaan kleuters actief exploreren en experimenteren met multimedia. De kleuters dagen zichzelf uit en gaan creëren!

Als kleuters de kans krijgen om actief te gaan exploreren met verschillende materialen, merk je wel dat ze daar aandachtig mee bezig zijn en betrokken zijn. Als ze door hebben hoe een bepaald medium werkt en ook effectief mooie dingen maken, zie je ze er echt van genieten. Ook kinderen die zich soms wat op de achtergrond houden, kun je met zo'n zaken activeren. Je kunt ervoor zorgen dat ze zich goed voelen.

Gerda De Backer is pedagogisch begeleider bij de diocesane pedagogische begeleidingsdienst van het bisdom Gent.

Het onderzoek geeft aan dat jonge kinderen mediageletterd maken een belangrijke taak is voor leerkrachten. Gaat mediageletterdheid enkel over audiovisuele media?

Neen, de kern van mediageletterdheid is het verwerven van kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot de taal van de media en de vele toepassingen ervan in de multimediale wereld waarin de kinderen leven. De bedoeling is die te kennen, te begrijpen en te gebruiken. Dat wil zeggen dat kinderen kennismaken met verschillende mediamogelijkheden in hun omgeving en kritisch leren kijken naar mediaboodschappen die ze zenden en ontvangen.

Dat gaat verder dan het werken met audiovisuele media. Als het alleen computer- en media-apparatuur moet worden, dan leidt dat tot een grote verarming. Het blijft een kwestie van goed onderwijs aanbieden en werken vanuit een krachtige leeromgeving. We willen kinderen veel input geven, veel laten exploreren en we geven veel aandacht aan zelfsturend leren. Audiovisuele media zijn daarbij heel handig. Binnen het beschouwen en creëren zoals beschreven staat in het leerplan Muzische opvoeding zijn zoveel mogelijkheden om met audiovisuele media te werken in de kleuterklas. De media van vandaag zorgen voor een grote evolutie.

Hoe kunnen audiovisuele media kleuters helpen om de wereld te ontdekken? Het is niet voldoende om alleen een goed uitgebouwde audiovisuele hoek te hebben. De kleuterklas zou doordrongen moeten zijn van allerlei media. In de huishoek zijn gsm's aanwezig. Bij het winkeltje hoort een kassa met een scanner. Kinderen werken met boeken, tablets of een computer. Je kunt de kinderen uitnodigen om zelf dingen op te zoeken als ze vragen hebben.

Kleuteronderwijzers werken met prentenboeken in de papieren versie, maar gaan tegelijk ook kijken of er een digitaal prentenboek op YouTube beschikbaar is. Wanneer kinderen het principe van die digitale prentenboeken doorhebben, kunnen ze die zelf ook maken door er foto's van te maken en die achter elkaar te zetten. Als je het prentenboek daarbij nog eens laat inspreken door de kinderen (eventueel zelfs in een andere taal!), merk je dat kinderen heel geïnteresseerd zijn en betrokken worden bij het gebeuren.

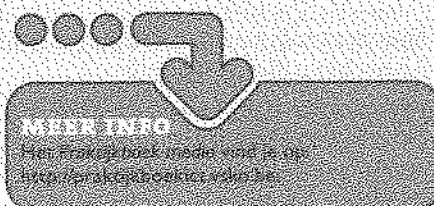
Wanneer je kleuters een fototoestel geeft en hen laat fotograferen, merk je dat je in het begin enkel buiken en voeten als resultaat hebt. Door hen te laten experimenteren en zoals het onderzoek ook zegt, te laten reflecteren, krijg je steeds kwalitatievere foto's. Een fototoestel voor een hele school is niet zo handig. Een klasfototoestel waarmee het kindje van de dag foto's mag nemen, is veel waardevoller. Daarvoor heb je natuurlijk een budget nodig, maar scholen kunnen daar creatief mee omspringen. In plaats van de ouders verjaardagstraktaties mee te laten geven, sparen ze bijvoorbeeld samen voor een klascamera.

Het gaat er vooral om ontwikkelingsgerichte activiteiten te voorzien die het zelf experimenteren en exploreren met het materiaal stimuleren. Als leerkracht hoeft je het de kleuters niet voor te doen maar hen binnen veilige verantwoorde situaties de dingen laten ontdekken. Je kunt een insteek of een goeie opmerking geven en dan kunnen ze weer verder.

Vraagt het werken met audiovisuele media in de klas bepaalde competenties van leerkrachten? Hoe kun je als pedagogisch begeleider ondersteuning bij bieden? Leerkrachten gaan heel verschillend met die zaken om. Sommigen hebben er nog schrik van. Het hangt af van hoe mediageletterd ze zelf zijn. Je merkt dat het gebruik van bijvoorbeeld een digitaal bord afhangt van hoe zelfzeker een leerkracht zich voelt. Vaak is er ook nog een barrière bij leerkrachten om kleuters zelf aan de slag te laten gaan. Ze vrezen dat kleuters het materiaal zouden kapot maken.

Het is de taak van de pedagogisch begeleider, maar ook van de ICT-coördinator om die drempel te verlagen. In mijn begeleiding gebruik ik zelf ook veel soorten media. Ik neem nog steeds grote kisten met boeken mee, maar gebruik ook YouTube-filmpjes en laat aan de mensen zien hoe je die kunt downloaden. Ik probeer zoveel mogelijk leerkrachten daarin mee te nemen. Ik laat leerkrachten zelf ook op de tablet zoeken als er vragen zijn.

Mijn mening is dat de begeleiding daarin een voorbeeldfunctie heeft. We blijven natuurlijk wel binnen het menselijke, niet iedereen moet expert worden. Maar het moet nog wat vanzelfsprekender worden om naar bepaalde media terug te grijpen.

Samenstelling drieluik:
Marie Haeck, pedagogisch stafmedewerker VVKBa0